

frågor för dagen

Red: Sten Söderberg

Svensk u-hjälp

Sverige har beviljat ett extra bidrag på 600.000 dollar till FN:s barnfond, UNICEF. 400.000 dollar skall användas i Indien och resterande 200.000 i Pakistan i hälsoprogram för mödrar och barn, bl. a. familjeplanering.

Den 14 januari undertecknade den svenske ambassadören i Rom ett avtal med FN:s Livsmedels- och jordbruksorganisation, FAO, där Sverige förpliktar sig att lämna ytterligare hjälp till utvecklingsländerna med speciell inriktning på förbättring av jordbruksförhållandena.

Bl. a. rör det sig om 100.000 dollar för utbildning av ledare till kooperativt jordbruk i Zambia, 365.000 dollar till förberedande arbete för förbättring av skogsbruket, 290.000 dollar till en undersökning av konstgödselprogram i Botswana, Lesotho och Swaziland m. m.

Dödsbegreppet — ett juridiskt förslag

Socialstyrelsen gav i början av mars besked om att den inte går med på någon ändring av dödsdefinitionen. Hjärtstöden är fortfarande normen. Detta utlöste en debatt där parterna kom att stå

längre ifrån varandra än någonsin. Rexeds ämbetsverk beskyddes för konservatism av transplantationskirurger och vissa massmedia. Frågan angår givetvis alla människor men den kan inte lösas av annat än experter, dels läkare och dels jurister. Ett inlägg från juristhåll i Sv. D. 12. 3. 69 kan citeras. Professorn i straffrätt vid Stockholms universitet, Hans Thomstedt, svarade på ett besviket inlägg av docent Ragnar Frykholm, neurokirurgisk överläkare vid Södersjukhuset. Han vände en smula på problemet.

Det är ett utomordentligt viktigt och angeläget problem, som docenten Frykholm tagit upp i sitt temperamentsfulla inlägg i SvD torsdagen den 6 mars, nämligen frågan om läkarens rätt att underlätta eller avbryta livsuppehållande behandling i fall där döden (i traditionell mening) bedöms som oundviklig och nära förestående. Det är beklagligt, att denna fråga inte är löst av rättsordningen på ett klart och otvetydigt sätt. Man kan emellertid inte med fog kritisera Socialstyrelsen för att den inte i sitt nyligen avgivna lagförslag rörande transplantation föreslår en lösning av detta problem. Det har ju i och för sig inte med transplantation att göra. Endast genom en legalisering av ett hjärndödsbegrepp kan man sammankoppla dessa två problem. Docenten Frykholms problem synes emellertid kunna lösas rättsligt och praktiskt utan en ändring av den traditionella hjärtdödsdefinitionen (eller metoden att fastställa döden). Man kan nämligen försöka att gå fram på en väg som år 1965 beträddes av häradsrätten i Kiruna i det bekanta fallet rörande åtal mot en läkare för tjänstefel, som skulle ha bestått i att han avbrutit livsuppehållande behandling av en medvetlös patient med obotliga hjärnskador. Häradsrätten frikände läkaren under motivering bl. a. att patienten varit i sådant tillstånd att en fortsatt behandling icke haft någon medicinsk eller mänsklig uppgift att fylla. Dåvarande riksåklagaren Walberg överklagade inte domen, men han menade att den såsom

blott underrättsdom inte utan vidare kan betraktas som prejudicerande. Walberg uttalade emellertid (i Svensk Juristtidning 1965 s. 568), att det är mindre tillfredsställande att normer för läkarnas handlande i dylika fall måste tillskapas genom avgöranden i brottmål. Han ansåg, att en lycklig lösning måhända vore att man genom en kommitté av bl. a. läkare och jurister sökte få fram normer som skulle kunna tjäna som rättesnöre för läkarnas handlande på detta svåra och känsliga område. — Någon sådan utredning har tyvärr ännu inte kommit till stånd.

Ny dödsdefinition kanske inte behövs

Den lösning med intyg av två läkare, som docenten Frykholm föreslår, kan vara väl värd att diskutera. Vad läkarna skulle intyga behövde emellertid inte vara — såsom Frykholm föreslår — att patienten är hjärndöd, utan att livsuppehållande behandling inte har någon uppgift att fylla. Eftersom den traditionella hjärtdöden vid avsaknad av livsuppehållande behandling i form av artificiell respiration eller näringstillförsel genom dropp e. d. i dessa fall snart skulle inträda, behövde man vid denna lösning inte någon ny dödsdefinition. Även andra lösningar kan självfallet diskuteras.

Jag tror, att debatten i hithörande frågor skulle må väl av att något frigöras från den enligt min mening i detta sammanhang tämligen ofruktbara abstrakta diskussionen om när en människa bör betraktas som död och i stället koncentreras på de konkreta problemen om behandling av hopplost sjuka, förutsättningarna för transplantation av opärliga organ som lever och hjärta o. s. v., som blir alltmär brännande i takt med den medicinska vetenskapens framsteg. Särskilt tror jag, att det skulle vara till fördel för debattens karaktär, om man ville avstå från att generellt beteckna de läkare och jurister, som känner sig tveksamma eller avvaktande inför det lämpliga i att försöka åstadkomma en paketslösning av hithörande problem genom legaliserandet av ett hjärndödsbegrepp, såsom fördomsfulla (vilket docenten Frykholm gör) eller okunniga (vilket gjorts på andra håll i den allmänna debatten).

Yrkesskadeförsäkringen utreds

Yrkesskadeförsäkringens administration skall utredas av generaldirektör Rolf Broberg som sakkunnig, tillkallad av chefen för socialdepartementet. Han biträds av experterna förbundsjurist Bert Ahlgren, byråchef Martin Engström och direktörsassistent Inge Svensson.

I första hand skall, enligt direktiven, undersökas möjligheterna att med riksförsäkringsverkets skaderegleringsbyråer som bas skapa en fristående försäkringsinrättning för yrkesskadeförsäkringen.

Det nya organet skulle då administrera yrkesskadeförsäkringen i första instans. I vad mån därvid de allmänna försäkringskassorna skall kunna utnyttjas vid handläggning av yrkesskadeärenden är en fråga som den sakkunnige bör ta ställning till.

Det nya administrativa organ som skapas bör stå under ledning av en särskild styrelse. I denna bör ingå representanter för arbetsgivare och arbetstagare. Denna anordning skulle ge arbetsmarknadsparterna möjlighet till en vidgad och närmare anknytning till förvaltningen av yrkesskadeförsäkringen.

Den sakkunnige bör ägna uppmärksamhet åt frågan om möjligheterna för arbetsmarknadens parter att följa rättstillämpningen i yrkesskadeärenden.

Riksförsäkringsverket bör vara tillsynsmyndighet för det nya organet för yrkesskadeförsäkringen på samma sätt som verket nu gentemot försäkringskassorna svarar för den allmänna försäkringen.

Debitering och uppbörd av avgifter till yrkesskadeförsäkringen torde tills vidare — i likhet med vad som sker i fråga om arbetsgivaravgifter till sjukförsäkringen och den allmänna tilläggspensioneringen — få ske genom riksförsäkringsverkets försorg. Vidare torde yrkesskadeförsäkringens fondförvaltning såsom hittills böra vara knuten till riksförsäkringsverket. Den sakkunnige bör här hålla kontakt med den 1967 tillkallade sakkunnige för utredning av yrkesskadeförsäkringens finansiering och beakta de förslag denna utredning kan komma att leda till.

Försäkringsdomstolen bör även i fortsättningen vara högsta instans i yrkesskadeförsäkringsärenden. Med en särskild yrkesskadeförsäkringskassa i första instans, riksförsäkringsverket i andra och försäkringsdomstolen i tredje instans får man i princip samma instansordning som inom den allmänna försäkringen. Försäkringsrådet blir därvid obehövt och bör upphöra.

Förtidspension — medicinsk bedömning underordnad

Fackföreningsrörelsen (3/69) framlägger ett nytt LO-initiativ i denna form:

Regeringen har efter en framställning från LO beslutat om en utredning om vissa pensionsfrågor. Uppdraget har getts till Riksförsäkringsverket, och utredningsarbetet skall bedrivas så att förslag kan framläggas snarast möjligt.

I sin framställning framhåller LO att utvecklingen inom arbetslivet kännetecknas av mycket snabba förändringar. Detta har medfört ökade omställningskrav på arbetskraften och därmed ökad otrygghet, framför allt för de äldre arbetstagarna.

LO föreslår därför att arbetstagare som uppnått 63 års ålder skall kunna erhålla *särskild förtidspension*. Enligt LO:s mening måste de arbetsmarknadsmässiga faktorerna vara bestämmande. Avgörande vid pensionsbedömningen måste vara huruvida arbetstagaren kan fungera i sin arbetssituation eller ej. Ett annat kriterium för behov av särskild förtidspension är om arbetstagaren under lång tid har varit arbetslös utan att ha kunnat erbjudas lämpligt stadigvarande arbete. Även personer som i samband med strukturmövandling och teknisk förändring i arbetslivet har

Kurs i medicinsk rehabilitering

Institutionen för Socialmedicin vid Lunds Universitet och Rehabiliteringskliniken vid Lasarettet i Lund anordnar en efterutbildningskurs i medicinsk rehabilitering den 5—10 maj 1969 för 30 läkare, sjuksköterskor och arbetsterapeuter. Kursledare är prof. G. Lindgren.

Preliminärt program

Prof. G. Lindgren: Synpunkter på rehabiliteringsbehovet

Överläk Å. Stenram: Rehabiliteringens organisation och arbetsformer

Dr. T. Gülich: Lag om allmän försäkring

Bitr. överl H-E Holst: Hörselnedsättning och hörselvård

Bitr. överläk S. Fex: Tal- och språkrubbningar och deras behandling

Bitr. överläk L. Mannerfelt: Rehabilitering av händer

Laborator K. Berglund o medarb: Reumatologisk rehabilitering

Hemiplegirehabilitering, ryggrehabilitering och barnrehabilitering

Psykologens, sjuksköterskans och kuratorns roll i rehabiliteringen

Handikappidrott, samhällsplanering för handikappade

Demonstrationer och filmvisning

svårt att finna lämpliga arbeten bör ha samma rätt. Med detta synsätt bör den medicinska bedömningen vara av helt underordnad betydelse. Eftersom den särskilda förtidspensionen är avsedd att träda i stället för arbetsinkomsten skall den alltid utgå som hel förtidspension.

Oenighet kring arbetsvården

Tidningen *Arbetsgivaren* har slagit larm om en märklig oenighet kring arbetsvården, som lämnar hälften av ett statsanslag outnyttjat.

De nuvarande reglerna för statligt bidrag till företag som anordnar sk halvskyddade platser i arbetsvårdande syfte har i praktiken inte visat sig fungera. Eftersträvat resultat, dvs ökat antal platser i industrins regi, har långt ifrån uppnåtts. För närvarande är endast 1 000 platser av 2 500 utnyttjade, dvs 40 proc. Detta betyder att nuvarande statsanslag på 12,5 milj kr inte ens är utnyttjat till hälften. Ändå mer än fördubblas anslaget för nästa budgetår. Planerna syftar till att 5 000 platser totalt skall erhållas för de pengarna. För att nå det målet krävs väsentligt ändrade bidragsregler. Företagens intressen måste därvid tillgodoses mer än vad f n är fallet.

Som villkor sattes bl a att platserna står till Arbetsförmedlingens förfogande. Denna bestämmelse innebär i praktiken att ett företag kan erhålla bidraget endast om handikappad arbetskraft rekryteras utanför företaget. Satsar företaget på att åstadkomma en halvskyddad verksamhet för den egna handikappade personalen utgår ingen statshjälp.

Inrikesminister Rune Johansson i 1967 års statsverksproposition: — Syftet med försöksverksamheten är att bereda plats åt handikappade som annars inte kan få sysselsättning i den öppna marknaden.

Skall då industrin snarare än samhället svara för dessa sysselsättningsmöjligheter? LO vill enligt ett referat i propositionen lägga på företagen ett extra ansvar förutom att dessa tar hand

om de egna arbetsvårdsfallen. Man säger:

— Verksamheten får inte resultera i att företagen avlastas ansvaret för handikappade som redan är anställda hos dem. Platserna bör därför tillsättas av Arbetsförmedlingen. Vidare skall placeringarna avgöras efter samråd med den lokala fackliga organisationen och en uppföljning ske, så att den rehabilitering sysselsättningen kan medföra leder till anställning i öppna marknaden vid det berörda eller annat företag.

SAF anser i sin kommentar: — För att en verkligt stimulerande effekt skall nås bör bidrag utgå även om platserna till stor del besätts med personer som redan är anställda i företagen.

Departementschefen gick på LO:s linje.

För handikappade av alla kategorier måste det te sig angeläget att parterna kommer överens i detta fall.

Utvidgad arbetsvård

Någon tid efter detta "alarm" framlade statskontoret ett förslag angående verksamheten med arbetsvård inom AMS. *Från departement och nämnder 2/69* referar:

En utvidgad arbetsvård är nödvändig, framhåller statskontoret, och föreslår bl a att varje distriktskontor får särskilda tjänstemän för uppgiften. I det sammanhanget föreslår statskontoret att huvudmannaskapet för de skyddade verkstäderna blir enhetligt. Ytterligare utredningar får visa om staten eller landstingen bör överta huvudmannaskapet.

Förutsättningen för att arbetsmarknadsverket skall kunna bistå sina avnämare i rimlig utsträckning är att man vet vilken service som efterfrågas och i vilken utsträckning vidtagna åtgärder svarat mot avnämarnas behov. Statskontoret föreslår att verket genom särskilda undersökningar och systematisk bearbetning av fältpersonalens erfarenheter skapar *bättre kunskap om avnämarnas*

nas önskemål och behov. Vidtagna åtgärder bör i långt större utsträckning än som nu sker följas upp och resultaten läggas till grund för den fortsatta verksamheten.

Dotterbolag till AMS?

Arbetsmarknadsverket har genomgått en markant förändring under det senaste årtiondet vad gäller verksamhetens omfattning och inriktning. Samtidigt har arbetsförmedlingen fått allt svårare att uppfylla avnämarnas krav och förhoppningar. Orsaken till detta är ytterst näringslivets snabba strukturomvandling som ställer arbetsförmedlingen inför nya och mer krävande uppgifter. Detta förhållande i kombination med en klart markerad ökad politisk ambition vad gäller samhällets trygghetsfrågor har lett till en kraftig ansvällning av arbetsmarknadsverkets resurser, både vad gäller personal och pengar. Man sysselsätter idag närmare 4 700 personer inom verket och omsätter ca 1,5 miljarder kr.

En verksamhet med denna inriktning och omfattning kan inte i detalj styras från det centrala planet. Man måste tillgripa modernare administrativa tekniker som fördelar initiativ och beslut över organisationen samtidigt som ledningen kan överblicka resultaten av verksamheten och anpassa denna till samhällsutvecklingen i övrigt.

Organisationsförslaget innebär en kombination av decentralisering och koncentration av verksamheten. En decentralisering måste komma till stånd för att ge arbetsmarknadsstyrelsen tid och möjligheter att bedriva en övergripande planering och för att utveckla nya och bättre anpassade metoder både vad gäller arbetsförmedlingsverksamheten och den administrativa verksamheten. För arbetsförmedlingens del innebär

förslaget att resurserna koncentreras till ett antal självständiga och slagkraftiga enheter som verkligen har möjligheter att ta hand om människor med sysselsättningsproblem.

På det regionala planet föreslår utredningen att verksamheten koncentreras till fem storregionala arbetsmarknadsnämnder med befogenheter och möjligheter att i hög grad på egen hand hantera arbetsmarknadsproblemen inom respektive regioner. De nya arbetsförmedlingskontoren bildar tillsammans med den regionala arbetsmarknadsnämnden något av "dotterbolag" som kan styras från centralt håll genom verksamhetsprogram och budgetramar. Med denna konstruktion vill utredningen på det organisatoriska planet tillgodose kraven på modern och anpassad verksamhetsstyrning, förstärkt planeringsverksamhet och en bättre rustad arbetsförmedling.

Litet glädjebud för pensionärer

En värdeförsäkrad höjning av folkpensionerna med 3 procent per år på basbeloppet föreslås av socialminister Sven Aspling, som därmed infriar löftet från i höstas om en höjning av beloppen för pensionärer med ingen eller ringa tjänstepension. Det innebär en årlig höjning från 1 juli med ca 200 kr.

Dessutom skall det dels bli lönsammare än nu att ha sidoinkomst utan beskattning och utan att de kommunala bostadstilläggen naggas i kanten eller helt försvinner. Frågan om skatten förutsätter emellertid en proposition från finansministern.

Därmed reduceras en av de viktigaste missnöjesanledningarna från folkpensionärernas sida. Gränserna för sidoinkomst utan beskattning och utan risk att förlora bostadstillägget har varit alltför snäva. Nu skall det avdragsfria beloppet höjas till 2.000 kr för ensam pensionär och 3.000 kr för makar.

Arbetet återger denna nyhet med kommentaren:

Fortfarande är det dock ett stycke väg till uppfyllandet av de krav, som framförts av t. ex. Pensionärernas riksorganisation, nämligen en så väl tilltagen pension, att pensionärerna inte behöver särbehandlas vare sig i fråga om beskattning eller bostäder.

Teckenlexikon för döva

Teckenspråk för döva är titeln på en illustrerad ordbok över det svenska teckenspråket som SÖ-förlaget nyligen givit ut i samråd med Sveriges Dövas Riksförbund och motsvarande organisationer i övriga nordiska länder. Den skiljer sig väsentligt från tidigare teckenordböcker, främst genom att antalet tecken nära nog fyrfaldigats — till 2.700 — och att samtliga tecken framställts i både text och bild. Det konsekventa genomförandet av denna princip som troligen saknar motsvarighet i hela världen, har gjort framställningen av såväl grundmaterialet som boken till en aktningvärd

Stockholms Stads Sjukvårdsstyrelse

bedriver sedan 1964 en s. k. suicidprofylaktisk försöksverksamhet vid Södersjukhuset. Det vore av stort värde för arbetets vidare utformning att få vetskap om de institutioner, verksamheter, föreningar eller enskilda, som ur någon aspekt har med självmordsproblematik att göra i Sverige.

Arbeteammet vid Södersjukhuset ber Er därför ha vänligheten att lämna en kort beskrivning på Er funktion — stor eller liten — inom detta område. Vi är lika angelägna att erhålla information från medicinska, sociala, religiösa eller andra ideella verksamheter som bedrivs. Upplysningar mottages såväl från yrkesutbildad som lekmanpersonal genom brev- eller telefonkontakt till någon av undertecknade.

Stockholm den 10/3 1969.

Ruth W. Ettlinger

Leg. läk.

tel. 08/23 70 00

13.00—13.30 (ej tisd., lörd.) 9.30—10, torsd. 18.00—18.30

Inger Ploom

Kurator

tel. 08/23 70 00

Marianne Wistrand

Kurator

tel. 08/54 14 60, 23 70 00

10—11 tisd.—fred.

Adress: Södersjukhuset, 100 64 Stockholm 38

arbetsprestation. Hela projektet har varit mycket tids- och kostnadskrävande. Under budgetåren 1967/68 och 1968/69 har bidrag erhållits med totalt 70 000 kronor för att täcka arvoden m.m. för grundmaterialet samt en del av förlagets framställningskostnader. Priset har tack vare detta kunnat sänkas från ca 50 kronor till 24 kronor.

Utgivningen är ett led i den verksamhet som syftar till att integrera alla handikappade i samhället och kulturlivet. Boken skall också ge underlag för utbildningen av tolkar som skall biträda döva i olika sammanhang. Denna utbildning påbörjas under våren 1969.

Margarinpengar till hjärtforskning

Margarinet har firat 100-årsjubileum över hela världen. De svenska margarintillverkarna samlades i Industrihuset och där citerade ordföranden i Föreningen svenska margarintillverkare, direktör Harald Westling, den store kokboksförfattaren doktor Hagdahl:

"Margarinfett är en på senare tider mycket omtalad och mycket omtvistad blandning af olika slags fett, talg, ister och vegetabilisk olja, som skulle kunna ersätta smör, åtminstone med afseende på priset. Till en vårdad matlagning kan det dock icke användas, och särskildt till stekning lämpar det sig icke ens för den tarfligaste."

Han hade nog bra fel den gode doktorn då han skrev detta år 1879.

Från jubileet utsändes följande glada meddelande.

Svenska margarinindustrins förning för näringsfysiologisk forskning har vid sitt senaste sammanträde anslagit ytterligare 270.000 kronor till forskning på hjärt- och kärlsjukdomarnas område. Sammanlagt har margarinindustrin

därmed under 1960-talet lämnat bidrag på drygt 2,5 miljoner kr för detta ändamål.

Årets anslag, som fördelas på tio forskare i sju ämnesområden, är följande:

Till laborator Rolf Blomstrand, Stockholm, 60.000 kr för fortsatta experimentella och kliniska studier av lipidmetabolismen hos människa under normala och patologiska betingelser;

till professor Bengt Borgström, Lund, 40.000 kr för fortsatta studier över fettresorptionen från tarmen, särskilt sambandet mellan sammansättningen av det dietära fettets och kolesterolomsättningen;

till professor Leif Hallberg (m. fl.), Göteborg, 35.000 kr för fortsatt undersökning avseende studium av samband mellan kost och kardiovaskulär sjukdom hos kvinnor;

till docenterna Kim Cramér och Björn Isaksson, Göteborg, 20.000 kr för avslutande studier rörande sambandet mellan kost, kroppssammansättning och fysisk aktivitet på skolbarn med cerebral pares samt på rökare och dessutom ett material i populationsundersökning av 1913 års män;

till docenterna Björn Isaksson och Björn Lindholm, Göteborg, 60.000 kr för vidareutveckling av metodik vid nutritionsundersökningar och tillämpning av dessa vid studier på patienter med kardiovaskulära sjukdomar;

till docent Anders Gustafson och med. lic. Bengt Persson, Göteborg, 35.000 kr för kartläggning av frekvensen av olika typer av serumlipoproteinrubbnings-

till professor Haqvin Malmros, Lund, 20.000 kr för djurexperimentella undersökningar över den atherogena effekten av mättat fett och socker samt det dietära fettets inverkan på mjölkfettets sammansättning.

THX-personalen stoppas

Socialstyrelsen har varnat den leg. läkare och de leg. sjuksköterskor som biträder "THX-doktorn" Elis Sandberg vid hans sprutkliniker på tre orter i Småland. Styrelsen skall undersöka om inte denna medicinalpersonals engagemang är olagligt i en verksamhet som kan betecknas som hälsovadlig.

En i dagstidningarna namngiven läkare har de senaste veckorna (i februari och mars) arbetat som klinikchef hos THX-doktorn i Aneby. Kliniken besöks av 100-tals människor som dagligen går dit för att få sina THX-injektioner. Dessutom ges injektioner av sjuksköterskor vid klinikerna i Mjölby och Jönköping.

— Socialstyrelsen har tidigare utfärdat en varning och rekommendation till medicinalpersonal att inte befatta sig med THX-spruteriet, eftersom det kan utgöra en direkt hälsofara, säger lagbyråchefen Börje Langton.

— Den legitimerade personal som nu tagit befattning med THX med en leg. läkare, 63 år gammal, i spetsen riskerar att ha gjort sig skyldig till ett allvarligt fel i sin yrkesutövning, hävdar han.

— Vi ska närmare undersöka den här saken och i första hand tar vi kontakt med länsläkaren i Jönköping, dr S. Arfvidsson.

Brännvin i bensin

Potatisodlarna har yrkat på att myndigheterna skall undersöka om man inte kan blanda brännvin i bensinen. Det går säkert bra och är betydligt bättre än att det produceras mera renat för "peroral humankonsumtion".